

Tiina Männistö

Terveisiä kartan valkoiselta alueelta

Sveitsiläistä historiaa ja politiikkaa

Olette varmaan kuulleet Sveitsistä. Se on se pieni röpelöreunainen valkoinen läikkä EU-kartan keskellä, jossa tuotetaan juustoa, varastoidaan rahaa ja jodlataan iloisesti vuorilla. Ja kyllä, se on myös juuri se maa, jonka asukkaista 18 prosenttia on ulkomaalaisia, siis ilman Sveitsin punavalkoista passia, ja josta tuli YK:n jäsen vasta kolme vuotta sitten. Lisäksi se on sama maa, jonka viime eduskuntavaaleissa murskavoiton vei oikeistopopulistisista, rasistisista ja Sveitsin eristäytymistä puolustavista lausunnoistaan tunnettu SVP-puolue.

Maaliskuisena iltana Zürichin suurin teatterisali pullistelee ihmisistä, jotka ovat maksaneet elokuvalipun hinnan verran kuullakseen, minkälaisen selityksen Zürichin yliopiston historian professori Philipp Sarasin voisi antaa tilanteelle. Esimerkiksi hygienian historiasta, amerikkalaisesta pernaruttodiskurssista ja Foucault'sta viime aikoina kirjoja kirjoittanut Sarasin puhuu kaupunginteatterin ja suuren sanomalehden järjestämässä luentotilaisuudessa sveitsiläisiä vaivaavista uhkakuvista.

Saari kaaoksen meressä

Sarasinin mukaan Sveitsin eristäytymistä ja epäluuloisuutta ulkomaalaisia kohtaan voidaan ymmärtää sisäistetyn uhkakuvaston kautta. Alppimaa on kuvannut itseään yhä uudestaan muun muassa suosituissa julisteissa ja julkisissa taideteoksissa turvallisena kalliolinnakkeena rauhattoman ja kaoottisen eurooppalaisen tasamaan keskellä. Ensimmäisiä tämän kuvan muunnelmia on 1600-luvun alkupuolen öljyvärimaalaus, jossa alpit esitetään Helvetian suojaksi annettuna rajamuurina. 1900-luvulla kuva sai uutta vahvistusta. Jumalan erityisessä suojeluksessa oleva idyllinen pieni vuoristosaareske oli taistelevien ja tuhoavien armeijoiden ympäröimä esimerkiksi vuonna 1921 valmistuneessa freskossa Sveitsin suojeluspyhimyksen nimikkokappelissa, joka on erittäin tärkeä kansallisen perinteen vaalimisen paikka. Näissä kuvissa eristäytyminen näyttäytyy Sveitsin parhaana ja ainoana keinona torjua ulkoinen uhka.

Ensimmäisestä maailmansodasta lähtien voimistui pelko, että tämä turvallinen saari voisi olla uhattuna paitsi ulkoa- myös sisältäpäin. 1921 perustetun ja yhä vielä toimivan *Fremdenpolizeiin*, ulkomaalaispoliisin, oli tarkoitus suojella maata *Überfremdungia*, ulkomaalaistumista, vastaan. Mutta vielä tärkeämmäksi keinoksi tätä uhkaa torjumaan nostettiin henkinen maanpuolustus, joka kantoi hedelmää erityisesti kylmän sodan aikana. Vuonna 1969 valtio jakoi jokaiseen sveitsiläistalouteen siviilipuolustuksen ohjekirjasen, joka Sarasinin mielestä on selvä uhan kulttuurin tiivistymä.

Siviilipuolustuskirjasessa kansaa neuvotaan puolustautumaan vihollisen salakavalasti levittämää henkistä myrkyä vastaan. Vihollisena esitetään hädin tuskin verhotusti kommunismi, joka yrittää soluttautua yhteiskuntaan saamalla haltuunsa yksilöitä ja yhteisöjä. Kirjasessa näiden vaarallisten aineiden tarkkailu ja paljastaminen esitetään mahdolliseksi tulevaisuuden tehtäväksi, mutta itse asiassa se oli ajan todellisuutta. Sveitsin valtio valvoi 1900-luvun ja erityisesti kylmän sodan aikana epäilyttävänä pitämiään henkilöitä, joita lopulta oli noin neljätoista prosenttia koko väestöstä. Sarasinin mukaan tämän valvonnan tuloksena tuhotut urat ja elämät ovat sveitsiläisen uhan kulttuurin pimeä ja vielä kartoittamaton puoli.

Taudinaiheuttajat ja rotat

Ulkomaalaiset esitetään Sveitsiä uhkaavana tulvana tai kansallisen elimistön kimppuun käyvinä taudinaiheuttajina jo 1960-luvun lopun siviilipuolustuskirjasessa. Samoja metaforia käyttää hyväkseen Sveitsiläinen Kansanpuolue SVP, joka Sarasinin mukaan on uhan kulttuurin selvä perillinen. SVP kasvatti koko 1990-luvun ajan kannatustaan ja saavutti viimein vuoden 2003 vaaleissa suuren voiton muista puolueista. Tämä voitto rikkoi myös Sveitsin hallituksen kokoonpanossa 1950-luvulta asti käytetyn niin sanotun taikakaavan, jossa liberaaleilla, katolisilla ja sosiaalidemokraateilla oli kullakin kaksi ministeriä ja kansanpuolueella yksi. Nyt katolinen puolue on joutunut luopumaan toisesta paikastaan kansanpuolueen hyväksi. Kansanpuolue on saanut ajamiaan asioita erittäin hyvin läpi myös kansanäänestyksissä, joita Sveitsissä järjestetään lähes kaikista tärkeämmistä poliittisista päätöksistä.

Viime vuosina järjestetyissä äänestyksissä Sveitsin kansalaisuuden myöntämisestä SVP on kampanjoinut näkyvästi esimerkiksi toisen ja kolmannen polven siirtolaisille annettavia helpotuksia vastaan ja saanut mielipiteilleen enemmistön kannatuksen. Sveitsin valtavasta ulkomaalaisväestöstä suuri osa on oleskelulupansa mukaan muuttanut maahan samana päivänä kuin on syntynyt. Nämä ulkomaalaiset ovat siirtolaisten lapsia tai lapsenlapsia, jotka ovat asuneet

ikänsä Sveitsissä, mutta joiden on vaikeaa ja kallista hankkia maan kansalaisuus. Logiikka on sama kuin se, joka mahdollisti naisten äänioikeuden käyttöönoton lykkäämisen Sveitsissä vuoteen 1971 saakka: kun ne, joiden oikeuksista on kyse, eivät itse pysty vaikuttamaan, ei oikeuksiakaan tipu.

- Mielestäni SVP:n politiikka on sietämätöntä ja toivon sen tulleen kannatuksensa rajoille. SVP ammentaa aineistoa kamppanjoihinsa uhan kulttuurista, ja tämä diskurssi toimii järkyttävän hyvin. Vain harva asettautuu selvästi sitä vastaan, Sarasin puuskahtaa.

Suurin osa teatteriin kokoontuneesta yleisöstä taputtaa innokkaasti, sillä he ovat tietenkin enimmäkseen niitä, jotka myös pitävät oikeistopopulistista politiikkaa sietämättömänä. Salista kuuluu kuitenkin myös toista kantaa edustavien välihuutoja.

Muutkin zürichiläiset historioitsijat kuin Sarasin ovat viime aikoina arvostelleet SVP:n arvelluttavaa metaforien käyttöä. Yksi näistä laati viime vuonna *Menschen sind keine Ratten* -manifestin, jonka allekirjoitti vajaan viikossa yli kahdeksansataa yliopiston työntekijää sekä kulttuurin ja politiikan vaikuttajaa. Manifestissa vastustettiin kansanpuolueen julistetta, jossa vasemmistolaiset kuvattiin yhteistä kukkaroa järsivinä rottina, ja huomautettiin, ettei ihmisten esittäminen tuhoeläiminä ole historiallisesti yleensä tiennyt hyvää. Manifesti on julkaistu internetissä osoitteessa <http://www.thata.ch/kurzesmanifest.html>

Toinen Sveitsi

Sarasin muistuttaa että uhan kulttuurin Sveitsin rinnalla on olemassa myös toinen Sveitsi. Se on maailmalle avoin, maan vanhoja demokraattisia ja liberaaleja arvoja vaaliva Sveitsi. Alunperin myös tämä Sveitsi saattoi kokea olevansa yksinäinen demokratian saareke keisareiden tai diktatuurien ympäröimänä. 1800-luvun liberaalit katsoivat kuitenkin, ettei eristäytyminen jatkossa olisi tarpeen: Kun muikin Eurooppa olisi saavuttanut demokratian, Sveitsi voisi yhdistyä siihen. Näin ei kuitenkaan käynyt.

- Se on tietenkin taloudellisesti harmi, mutta myös siitä syystä, että Sveitsillä olisi ollut EU:lle paljon annettavaa, koska meillä on kokemusta esimerkiksi liittovaltiosta ja useiden kieliryhmien yhteiselosta, Sarasin sanoo.

Oma oleskeluni Sveitsissä on pieni osoitus toisen Sveitsin olemassaolosta, sillä saan apurahani suoraan Sveitsin valtiolta. Valtion stipendikomissio myöntää sveitsiläisessä korkeakoulussa opiskelua varten apurahan vuosittain yli sadalle ulkomaalaiselle jatko-opiskelijalle. Yleensä

apuraha myönnetään vuodeksi, mutta erityisesti köyhemmistä maista tulevilla on mahdollisuus useamman vuoden rahoitukseen. Meidän valtionstipendiaattien joukossa on runsaasti esimerkiksi venäläisiä, eteläamerikkalaisia ja itäeurooppalaisia, myös entisen Jugoslavian alueen asukkaita, joihin sveitsiläisten pelko ulkomaalaistulvasta Sarasinin mukaan erityisesti tiivistyy. Toisaalta mekin olemme kaikki allekirjoittaneet sopimuksen, jossa lupaamme lähteä Sveitsistä välittömästi apurahakautemme päätyttyä ja palata kotimaahamme.

Akateeminen maailma Sveitsissä toki onkin kansainvälinen. Ainakin historian jatko-opiskelijoista suurin osa viettää vuoden ulkomailla, vaikka EU:hun kuulumattomuus saattaa aiheuttaa heille tavallista korkeampia taloudellisia kustannuksia. Erityisesti suhteet Saksaan ovat historiatieteessä tiiviit. Toisaalta tämäkin poikii kahtalaista suhtautumista. Sveitsin saksankielisissä yliopistoissa on melko runsaasti saksalaisia professoreja, mikä on osittain aiheuttanut pelkoa siitä, että suuri naapurimaa vähitellen valtaa kaikki sveitsiläiset professuurit. Optimistisemmat huomauttavat kuitenkin, että liike on kahdensuuntaista, sillä sveitsiläisiä toimii Saksassa monessa tärkeässä akateemisessa virassa.

Kirjoittaja tekee jatkotutkimusta Turun yliopiston historian laitoksella ja on tällä hetkellä vaihdossa Zürichin yliopistossa.